

VEILEDER TIL KOMMUNER FOR ANSKAFFELSE AV FARMASIFAGLIG KOMPETANSE

Å innlemme farmasøyter i kommunale helse- og omsorgstjenester vil ikke bare styrke pasientsikkerheten, men også effektivisere tjenestene og sikre bedre ressursutnyttelse i en sektor med økende press.

HVORFOR TRENGER KOMMUNENE FARMASIFAGLIG KOMPETANSE?

Riktig legemiddelbruk og trygg legemiddelhåndtering er avgjørende for innbyggers helse, og bidrar til færre sykehusinnleggelser, redusert sykefravær og lavere belastning på helsetjenestene.

Legemidler er en av de vanligste årsakene til uønskede hendelser og pasientskader i helsevesenet. I Norge skyldes 2,3 % av alle sykehusopphold legemiddelrelaterte skader – tilsvarende 13 500 skader årlig (1).

Det mangler systematisk forskning og data om legemiddelrelaterte skader i kommunale tjenester, men en studie publisert i 2022 viser at hver 5. innleggelse på akuttinnlegg i sykehus kan knyttes til feil legemiddelbruk (2). Dette indikerer at utfordringsbildet også er stort i kommunal sektor.

Legemiddelhåndtering omfatter hele prosessen fra forskrivning til utdeling og oppfølging av pasienten. Dette er en kompleks og risikofylt prosess, som krever tverrfaglig samhandling, tydelige rutiner og kontinuerlig fokus for å sikre at legemiddelbehandlingen er trygg.

Farmasøyter har kompetansen som kan kvalitetssikre legemiddelhåndteringen i alle ledd. I tillegg vil farmasøyter være sentrale bidragsyttere når kommuner i økende grad vil ta i bruk ny teknologi og e-helseløsninger for å bedre ressursutnyttelsen og styrke pasientsikkerheten på legemiddelområdet.

Farmasøyter – en investering i tryggere og mer effektive helsetjenester

- **Digitalisering og e-helse:**

Farmasøyter kan bidra til utvikling og implementering av e-helseløsninger, EPJ-systemer og digitale verktøy for legemiddelhåndtering. De kan sikre at teknologi gir reelle gevinster for pasienter, helsepersonell og kommuner.

- **Trygg legemiddelhåndtering:**

Gjennom utvikling av rutiner, risikoanalyser, veiledning og undervisning av helsepersonell, pasienter og pårørende kan farmasøyter redusere feil og sikre forsvarlig legemiddelbruk.

- **Bedre ressursutnyttelse:**

Farmasøyter kan bistå annet helsepersonell innen å legemiddelhåndteringsoppgaver, slik at sykepleiere og leger kan bruke mer tid på direkte pasientrettet arbeid.

- **Oppgavedeling og kompetanseheving:**

Farmasøyter kan kvalitetssikre kompetansen innen legemiddelhåndtering til annet helsepersonell og på denne måten bidra til bedre oppgavedeling i helsetjenesten.

- **Kvalitetsforbedring:**

De kan utvikle og følge opp kvalitetsindikatorer på legemiddelområdet for å sikre kontinuerlig forbedring av praksis.

RÅD TIL KOMMUNER SOM SKAL ANSETTE FARMASØYT

Kartlegg behov

- Kartlegg innad i kommunen hvilke legemiddelrelaterte arbeidsoppgaver det er behov for.

Vurder behov for farmasøytisk kompetanse iht. aktuell oppgave

- Vurder hvilket farmasifaglig helsepersonell og hvilken tilleggskompetanse som er nødvendig i henhold til aktuelle oppgaver.

Planlegg plassering i organisasjonen

- Ved arbeidsoppgaver på systemnivå, er det en fordel med plassering på overordnet nivå i kommunen.
- Ved pasientnære arbeidsoppgaver bør plasseringen være sentralt i tjenesteenheten.

Lag en god plan for oppstarten

- Prioriter sammen med farmasøyt hvilke oppgaver farmasøyten skal/bør starte med.
- Etablere tverrfaglige samarbeidsstrukturer for intern vurdering av legemiddelhåndtering i praksis.
- Regelmessige oppfølgingssamtaler mellom farmasøyt og leder er viktig, spesielt i starten.

Avklar fysisk arbeidssted

- Nærhet til tjenesten har vist seg å være en viktig suksessfaktor.

Forbered organisasjonen

- Gi tilstrekkelig og gjentagende informasjon til samarbeidende parter.
- Bruk tid på å skape forståelse og involvering.

Tilrettelegg for faglig støtte og kompetanseheving

- Legg til rette for deltakelse i farmasifaglig nettverk, for å oppnå faglig støtte og trygghet.
- Legg til rette for at farmasøyten får tilstrekkelig kompetanseheving i iht. arbeidsoppgaver som skal gjennomføres.

AKTUELLE ARBEIDSOPPGAVER

	Eksempel på oppgaver	Anbefalt formell farmasifaglig kompetanse	Anbefalt tilleggs-kompetanse
Logistikk- og kontrolloppgaver i legemiddellager	• Teknisk istandgjøring og kontroll av dosetter og multidose • Bestilling og mottak av legemidler • Kontroll av regnskap for vanedannende legemidler • Kontrolloppgaver og vedlikehold på medisinerommet / legemiddellager (temperatur, holdbarhet, rengjøring, rydding mm). • Oppfølging av digitale lagerløsninger	Apotek-tekniker	
	• Etablering av beredskapslagerlister for institusjonslager • Bestilling og mottak av legemidler • Istandgjøring og dobbeltkontroll av dosetter og multidose • Istandgjøring av legemidler til injeksjon/infusjon	Reseptar-farmasøyt	
Pasientnære oppgaver	• Legemiddelsamstemming • Legemiddelsamtaler med pasient/pårørende • Oppfølging av legemiddelbruk og multidose • Samhandling rundt enkeltpasienter om legemiddelbehandling • Pasientundervisning	Provisor-farmasøyt Reseptar-farmasøyt	Klinisk farmasøytisk kompetanse
	• Legemiddelgjennomgang	Provisor-farmasøyt	Klinisk farmasøytisk kompetanse
		Reseptar-farmasøyt	Videreutdanning innen klinisk farmasi.
	• Vaksinerings	Apotek-tekniker Reseptar-farmasøyt Provisor-farmasøyt	Vaksinerings-kurs iht. aktuell vaksine
Faglig rådgiver for virksomhetsleder	• Forskrift om legemiddelhåndtering § 4 stiller krav til at når virksomhetsleder ikke selv er lege eller provisor-farmasøyt, skal det utpekes en faglig rådgiver med slik utdanning som kan gi virksomhetsleder et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag i saker som gjelder legemiddelhåndtering. • Deltakelse i utvikling, vedlikehold og evaluering av internkontroll, gjennomføring av risikovurdering, etablering av skriftlige prosedyrer og implementering av tiltak for å sikre nødvendig kompetanse i virksomhetens legemiddelhåndtering.	Provisor-farmasøyt	Farmasøytisk rådgivnings-kompetanse

Arbeidsoppgaver på organisatorisk nivå	• Bidra til utvikling og implementering av e-helseløsninger, EPJ-systemer og digitale verktøy for legemiddelhåndtering. • Veiledning, etablering og oppfølging av prosedyrer i legemiddelhåndteringen for sykehjemstjeneste, hjemmetjeneste, boliger for personer med funksjonsnedsettelse, legekantor, helsestasjon, tannhelsetjeneste, fengselshelsetjeneste, hjemmebasert tjenester innen rusomsorg og psykisk helse, skoler og barnehager o.a. • Internkontrolloppgaver (revisjoner, risikovurderinger, klinisk fagrevisjon og handelsanalyser). • Legemiddelkomitearbeid • Avviksoppfølging • Bistå i anbud/innkjøpsavtaler • Undervisning til annet helsepersonell og andre kommuneansatte • Veiledning av studenter • Forbedringsarbeid, prosjektarbeid og gevinstrealisering • Samhandling med fastleger og annet helsepersonell, multidoseapotek, spesialisthelsetjenesten og utdanningsinstitusjoner • Bidra til riktig bruk av antibiotika (antibiotikastyring) • Håndtere/følge opp uønskede hendelser • Utarbeide og analysere legemiddelstatistikk • Bidra med data til virksomhetsstyring • Organisering og oppfølging av vaksiner	Provisor- farmasøyt Reseptar- farmasøyt	Farmasøytisk rådgivnings- kompetanse
---	---	--	--

FORMELLE FARMASIFAGLIGE KOMPETANSER

Tittel	Utdannelse	Kompetanse
Apotek- tekniker	Yrkesfaglig studieløp ved videregående skole	Apotekteknikere er autorisert helsepersonell, og har ofte oppgaver ifm. veiledning av kunder på apotek, vaksinerings, varehåndtering/logistikk og kontorarbeid på apotek (3).
Reseptar- farmasøyt	Bachelor i farmasi (3 år)	Reseptarfarmasøyter er autorisert helsepersonell og har kompetanse innen fremstilling, kvalitetssikring, bruk og effekter av legemidler. De fleste reseptarfarmasøyter jobber på apotek inkl. sykehusapotek (4).
Provisor- farmasøyt	Master i farmasi (5 år)	Provisorfarmasøyter er autorisert helsepersonell, og har fordypning innen blant annet fremstilling, kvalitetssikring, klinisk bruk og effekter av legemidler i samråd med pasienter og annet helsepersonell. For å kunne drifte et apotek (apoteker) eller være faglig rådgiver for virksomhetsleder må man være provisorfarmasøyt. I tillegg til apotek jobber provisorfarmasøyter blant annet på sykehus, i legemiddelindustrien, i offentlig forvaltning, med forskning og undervisning (5).

NYTTIG TILLEGGSKOMPETANSE

	Hva innebærer det?	Eksempel på aktuell kompetanse og opplæring	Aktuelle oppgaver
Klinisk farmasøytisk kompetanse	Farmasøyter med klinisk farmasøytisk kompetanse har bred faglig kompetanse innen legemiddelbehandling og kan bidra til å optimalisere legemiddelbehandlingen gjennom legemiddelsamstemming, legemiddelgjennomgang og veiledning i samråd med annet helsepersonell, pasient og pårørende.	- Provisorfarmasøyter har i dag opplæring innen klinisk farmasi gjennom utdanningene. - Enkelte provisorfarmasøyter og reseptarfarmasøyter har videreutdanning innen klinisk farmasi. - Flere sykehusapotek tilbyr interne kurs innen klinisk farmasøytisk arbeidsmetodikk. - Opparbeidet klinisk farmasøytisk kompetanse gjennom arbeidserfaring.	Pasientnære oppgaver
Farmasøytisk rådgivnings- kompetanse	Farmasøyter med rådgivningskompetanse har bred kompetanse innen legemiddel-håndtering og kan bistå med utvikling, tilrettelegging, vedlikehold og evaluering av systemer for internkontroll. Dette inkluderer blant annet gjennomføring av risiko- og sårbarhetsanalyse for legemiddelhåndteringen, etablering av skriftlige prosedyrer for legemiddel-håndtering og implementering av tiltak som sikrer nødvendig kompetanse og etterlevelse av rutiner i legemiddel-håndteringen i kommunene.	- Flere sykehusapotek og apotek tilbyr interne kurs innen farmasøytisk rådgivning av legemiddelhåndtering. - Opparbeidet farmasøytisk rådgivningskompetanse gjennom arbeidserfaring. - Kurs innen forbedrings- og kvalitetsarbeid - Kurs i revisjonsmetodikk (f.eks. ISO-14000). - Kurs i risiko- og sårbarhetsanalyse. - Erfaring/kurs innen prosjekt-, prosess- eller endringsledelse. - Erfaring/kurs innen digitalisering og e-helse. - Praktisk pedagogisk utdanning.	Oppgaver på organisatorisk nivå

DEFINISJONER

Definisjon	Forklaring
Legemiddelhåndtering (6)	Enhver legemiddelrelatert oppgave som utføres fra og med legemidler er ordinært eller rekvirert til det er utdelt eller eventuelt kassert.
Legemiddelgjennomgang (7)	Legemiddelgjennomgang (LMG) er en systematisk vurdering av alle pasientens legemidler for å sikre best mulig effekt av legemidlene og redusere risiko ved legemiddelbruk.
Legemiddelsamstemming (7)	Legemiddelsamstemming (LMS) er en strukturert metode der helsepersonell i samarbeid med pasienten sikrer fullstendig liste over legemidler pasienten faktisk bruker.
Istandgjøring av legemidler i dosett	Klargjøring av legemiddel for utdeling til pasient. I dette ligger at den som skal håndtere legemidlet må forstå legens ordinering, eventuelt foreta generisk bytte, gjøre utregninger, utføre kvalitetskontroll, plukke frem riktig legemiddel til riktig pasient i riktig dose og til riktig tidspunkt, og merke dosetten.
Dobbeltkontroll av legemidler i dosett	To personer som hver for seg og ved å signere, manuelt eller elektronisk, bekrefter at dosetten er istandgjort etter legens ordinering, eventuelt foretatt generisk bytte, gjort utregninger, utført kvalitetskontroll, plukket frem riktig legemiddel til riktig pasient i riktig dose, og til riktig tidspunkt, og merket riktig.
Teknisk istandgjøring og kontroll av dosett/multidose	Kontroll av at riktig legemiddel er lagt i riktig dose og til riktig tidspunkt for riktig pasient.
Klinisk fagrevisjon (8)	En systematisk og uavhengig undersøkelse av om behandlingen eller helsetjenesten blir utført på en effektiv og hensiktsmessig måte og i tråd med beste praksis.

REFERANSER

1. Helsedirektoratet (2025). Samfunnsøkonomisk analyse [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet [oppdatert 01.01.23, lest 20.03.25]. Tilgjengelig fra: <https://www.helsedirektoratet.no/digitalisering-og-e-helse/pasientens-legemiddelliste/tryggere-behandling-og-bedre-samhandling/samfunnsokonomisk-analyse>
2. Diakonhjemmet Sykehus. Hver 5. innleggelse i Akuttmottaket kan knyttes til legemiddelbruk [nettdokument]. Oslo; 22.04.2022 [oppdatert 03.01.25; lest 20.03.25]. Tilgjengelig fra: <https://www.diaconhjemmetsykehus.no/nyheter/hver-5-innleggelse-i-akuttmottaket-kan-knyttes-til-legemiddelbruk/>
3. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. Apotektekniker [nettdokument]. Oslo; 17.02.2022 [lest; 20.03.25]. Tilgjengelig fra: <https://utdanning.no/yrker/beskrivelse/apotektekniker>
4. Apotekforeningen. Bachelor i farmasi [nettdokument]. Oslo; 2025 [lest 20.03.25] Tilgjengelig fra: <https://www.farmasifag.no/bachelor>
5. Apotekforeningen. Master i farmasi [nettdokument]. Oslo; 2025 [lest 20.03.25] Tilgjengelig fra: <https://www.farmasifag.no/master>
6. Forskrift om legemiddelhåndtering for virksomheter og helsepersonell som yter helsehjelp. FOR-2008-04-03-320 [lest 20.03.25]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-04-03-320>
7. Helsedirektoratet (2022-09-28T00:00). Nasjonale faglige råd for legemiddelsamstemming og legemiddelgjennomgang [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet [oppdatert 28.09.22, lest 27.02.25]. Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/legemiddelsamstemming-og-legemiddelgjennomgang>
8. Helse Sør-Øst. Kliniske fagrevisjoner [nettdokument]. [oppdatert 31.03.23, lest 27.02.25]. Tilgjengelig fra <https://www.helse-sorost.no/om-oss/vart-oppdrag/hva-gjor-vi/kvalitet-og-pasientsikkerhet/kliniske-fagrevisjoner/#hva-er-kliniske-fagrevisjoner>